

Les 1 De kerk verandert

- Rond 1500 werd de wereld groter: reizigers en geleerden ontdekten steeds meer over de wereld.
- Mensen namen niet meer zomaar aan wat de priesters vertelden. Maarten Luther bedacht 95 regels om de kerk te verbeteren.
- Calvijn en Erasmus bedachten ook verbeteringen voor de katholieke kerk. Veel mensen volgden Luther of Calvijn.
- De aanhangers van Luther en Calvijn heetten protestanten. De paus probeerde ze tegen te houden, maar de protestantse kerk groeide.

Les 2 De Beeldenstorm

- Keizer Karel V wilde de gewesten in de Nederlanden laten samenwerken. Hij benoemde stadhouders om de gewesten te besturen.
- Filips II volgde Karel V op. Hij verhoogde de belastingen en bestrafte de protestanten. Hij benoemde een landvoogdes om alle gewesten samen te besturen.
- De belangrijkste stadhouder was Willem van Oranje.
- Hij was het niet eens met Filips II.
- Boze protestanten vernielden kerken en kloosters tijdens de Beeldenstorm.

Les 3 De opstand

- Filips II wilde alle protestanten laten oppakken. Zijn beste generaal, Alva, moest dat doen.
- Willem van Oranje kreeg hulp van de geuzen. Dat waren protestantse vluchtelingen die als zeerovers leefden.
- Zeven noordelijke gewesten vochten samen tegen de Spanjaarden. Willem van Oranje was hun leider.
- Filips II liet Willem van Oranje vermoorden. Maar de gewesten bleven tegen Filips vechten. De gewesten werden samen de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden.

STAP 2 Begrippen

Maarten Luther

Een Duitse priester. Hij bedacht wetten om de kerk te verbeteren. Hij protesteerde vooral tegen de aflaten en de rijkdom van de paus.

Johannes Calvijn

Calvijn protesteerde net als Luther tegen de katholieke kerk. Hij was heel populair in Nederland.

protestanten

De aanhangers van Luther en Calvijn. Protestanten protesteerden tegen de paus en de rijkdom van de katholieke kerk. Ze wilden hun eigen kerk.

Erasmus

Nederlandse geleerde. Hij vond dat de rooms-katholieke kerk was afgedwaald van het ware geloof. Hij wilde dat iedereen zélf de Bijbel zou lezen.

aflaat

Een soort brief die door de kerk aan de mensen werd verkocht. Als je een aflaat kocht, dan werden je slechte daden je vergeven. Hoe groter je zonden, hoe duurder de aflaat.

Karel V

Keizer Karel V was de baas in de Nederlanden, Spanje, Oostenrijk, Tsjechië en delen van Italië. Hij benoemde stadhouders om de gewesten te besturen.

Filips II

De zoon van Karel V. Hij stuurde een landvoogd om de Nederlanden te besturen. Hij vervolgde de protestanten en verhoogde de belastingen. De mensen vonden hem veel te streng.

Willem van Oranje

De belangrijkste stadhouder van de gewesten. Willem van Oranje was protestant en een vijand van Filips II.

Beeldenstorm

In een zomer bestormden protestanten kerken en kloosters. Ze sloegen alle beelden kapot, uit protest tegen de rijke katholieke kerk.

geuzen

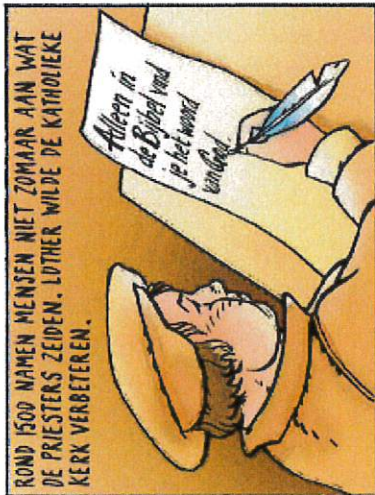
Protestantse vluchtelingen die als zeerovers leefden. Eigenlijk is het woord een scheldwoord.

Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden

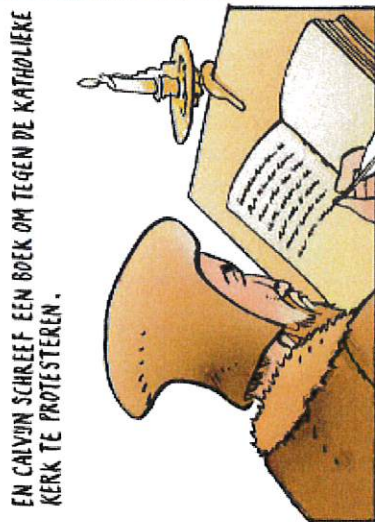
Een republiek is een land dat verschillende mensen samen besturen. De Zeven noordelijke gewesten bestuurden samen de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden.

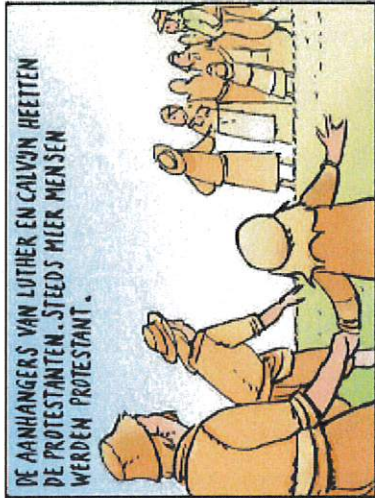

ROND 1500 NAMEN MENSEN NIET ZOMAAR AAN WAT DE PRIESTERS ZEIDEN. LUTHER WILDE DE KATHOLIEKE KERK VERBETEREN.

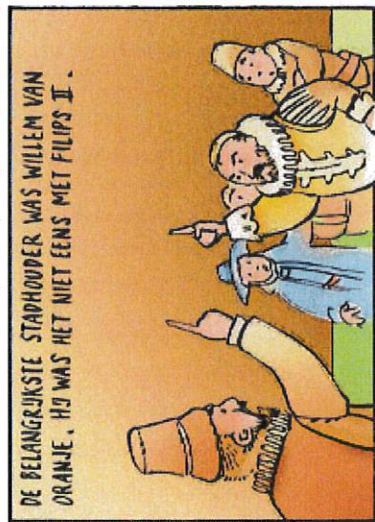
EN CALVIN SCHREEF EEN BOEK OM TEGEN DE KATHOLIEKE KERK TE PROTESTEREN.

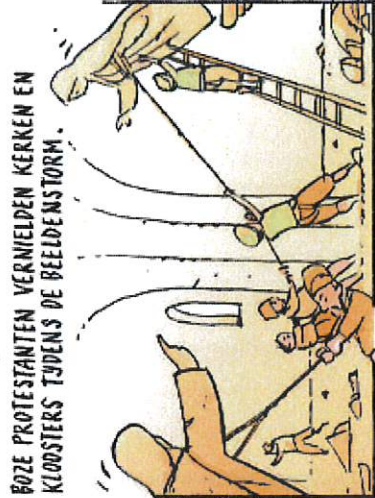
DE AANHANGERS VAN LUTHER EN CALVIN HEETEN DE PROTESTANTEN. STEEDS MIER MENSEN WERDEN PROTESTANT.

KEIZER KAREL V BENOEMDE STADHOUDERS IN DE GEWESTEN. ZIJN OPVOLGER FILIPS II VERHOOGDE DE BELASTINGEN EN BESTRAFTE DE PROTESTANTEN.

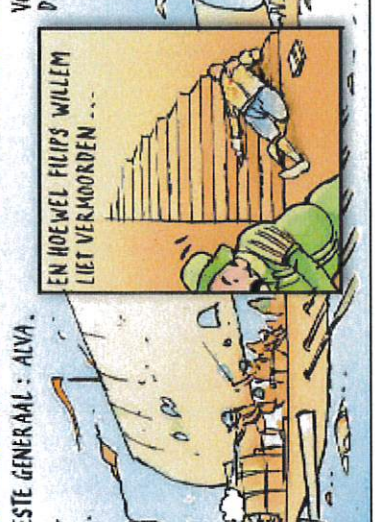
DE BELANGRIJKSTE STADHOUDER WAS WILLEM VAN ORANJE. HIJ WAS HET NIET EENS MET FILIPS II.

BOZE PROTESTANTEN VERNIEDEN KERKEN EN KLOOSTERS TIJDENS DE BEELDENSTORM.

ZEVEN NOODDELIJKE GEWESTEN VOCHTEN TEGEN FILIPS' BESTE GENERAAL: ALVA.

EN HOEWEL FILIPS WILLEM LIET VERHOORDEN ...

VOCHTEN DE GEWESTEN DOOR EN WERDEN SAMEN DE REPUBLIEK DER ZEVEN VERENIGDE NEDERLANDEN.

Thema 5 Een nieuwe tijd

Samenvatting

De kerk verandert

Rond het jaar 1500 reisden ontdekkingsreizigers naar andere landen, er kwamen steeds meer boeken en er werd gehandeld met etenswaren van buiten Europa. De wereld veranderde. Mensen hadden lang gedacht dat de aarde het centrum van alles was en dat de planeten en de zon om de aarde draaiden. Maar Copernicus geloofde dat de aarde om de zon draaide. Galileo Galilei ontdekte dat hij met een verrekijker kon bewijzen dat Copernicus gelijk had. De paus en de priesters geloofden wat in de Bijbel stond. Ze waren niet blij met geleerden die een ander verhaal vertelden. Maarten Luther was een geleerde priester, maar hij vond dat de priesters een heel ander verhaal vertelden dan in de Bijbel stond. In zijn tijd konden mensen aflaten kopen, dan kocht je vergeving voor je zonden. De kerk werd rijk door de verkoop van de aflaten. Maarten Luther vond dat het anders moest. Hij bedacht 95 regels voor de kerk. De paus vond dat geen goed idee en zei dat Luther een slecht katholiek was. Toen vertaalde Maarten Luther de Bijbel in het Duits, hij wilde dat iedereen de Bijbel kon lezen. Calvijn en Erasmus bedachten ook verbeteringen voor de katholieke kerk. Veel mensen volgden Luther of Calvijn. De aanhangers van Luther en Calvijn heetten protestanten. De paus probeerde ze tegen te houden, maar de protestantse kerk groeide.

De Beeldenstorm

Toen Karel V de baas werd over een heel groot rijk, waaronder Nederland, bedacht hij dat iedereen zich aan dezelfde wetten moest houden. In de Nederlanden benoemde hij stadhouders in elk gewest. Na Karel V erfde Filips II het rijk van zijn vader. Filips II vocht met de paus tegen de protestanten. Om oorlog te kunnen voeren verhoogde Filips II de belastingen. De mensen werden bozer en bozer. Margaretha van Parma was de landvoogdes van Filips II in de Nederlanden. Zij voerde zijn wetten uit. De mensen smeekten haar om de belastingen te verlagen, maar dat kon ze niet doen. Ze kon wel toestemming geven aan protestanten om kerkdiensten te houden in het open veld.

Willem van Oranje, stadhouder in Holland, Zeeland en Utrecht, verzette zich tegen Filips II. Tijdens een kerkdienst in de open lucht ging het mis, de mensen werden woedend. Ze stormden een klooster binnen en sloegen alle beelden kapot. In veel andere steden gebeurde daarna hetzelfde. In veel kerken werd alles wat mooi was kapotgeslagen, dit heette de Beeldenstorm. Filips II stuurde een veel strengere landvoogd. En Willem van Oranje vluchtte naar Duitsland. Hij wilde daar een leger verzamelen om Filips te verslaan.

De opstand

Filips II wilde alle protestanten op laten pakken. Hij stuurde zijn beste generaal: de hertog van Alva. Alva stelde een speciale rechtbank in voor protestanten: de Raad der Beroerten. Hier werden protestanten gemarteld en gedood. Willem van Oranje vocht in Duitsland tegen de soldaten van Filips II. Willem van Oranje kreeg hulp van de geuzen: protestante vluchtelingen die als zeeroevers leefden. Ze vielen andere schepen aan en de buit verkochten ze in de Engelse havens. Toen de geuzen in Engeland ook niet meer veilig waren, kwamen zij terug naar de Nederlanden, naar Texel. Maar het waaide te hard en de geuzen kwamen uit in Den Briel. Zij veroverden de stad met hulp van een burger. Steeds meer steden kozen de kant van de geuzen. Zij kozen Willem van Oranje als leider. De gewesten Groningen, Friesland, Overijssel, Gelre, Utrecht, Holland en Zeeland sloten een verbond om samen sterker te staan tegen Filips II. Filips II beloofde 25.000 gouden kronen aan degene die Willem van Oranje zou vermoorden. Willem van Oranje werd vermoord door Balthasar Gerards. Maar de gewesten

bleven vechten tegen Filips II. De twee zonen van Willem van Oranje namen de strijd over. Maar zij mochten geen koning worden. Samen werden de noordelijke gewesten de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Verschillende mensen bestuurden het land.

Begrippen

Maarten Luther	Een Duitse priester. Hij bedacht wetten om de kerk te verbeteren. Hij protesteerde vooral tegen de aflaten en de rijkdom van de paus.
aflaat	Een soort brief die door de kerk aan de mensen werd verkocht. Als je een aflaat kocht, dan werden je slechte daden je vergeven. Hoe groter je zonden, hoe duurder de aflaat.
Johannes Calvijn	Calvijn protesteerde net als Luther tegen de katholieke kerk. Hij was heel populair in Nederland.
protestanten	De aanhangers van Luther en Calvijn. Protestanten protesteerden tegen de paus en de rijkdom van de katholieke kerk. Ze wilden hun eigen kerk.
Erasmus	Nederlandse geleerde. Hij vond dat de rooms-katholieke kerk was afgedwaald van het ware geloof. Hij wilde dat iedereen zélf de Bijbel zou lezen.
Karel V	Keizer Karel V was de baas in de Nederlanden, Spanje, Oostenrijk, Tsjechië en delen van Italië. Hij benoemde stadhouders om de gewesten te besturen.
Filips II	De zoon van Karel V. Hij stuurde een landvoogd om de Nederlanden te besturen. Hij vervolgde de protestanten en verhoogde de belastingen. De mensen vonden hem veel te streng.
Willem van Oranje	De belangrijkste stadhouder van de gewesten. Willem van Oranje was protestant en een vijand van Filips II.
Beeldenstorm	In een zomer bestormden protestanten kerken en kloosters. Ze sloegen alle beelden kapot, uit protest tegen de rijke katholieke kerk.
geuzen	Protestante vluchtelingen die als zeerovers leefden. Eigenlijk is het woord een scheldwoord.
Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden	Een republiek is een land dat verschillende mensen samen besturen. De zeven noordelijke gewesten bestuurden samen de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden.